

Тодор БАКОВИЋ*

ЉУБАВ И МРЖЊА У ХАРМОНИЈИ ДИЈАЛЕКТИЧКОГ ЈЕДИНСТВА СУПРОТНОСТИ

*Да није зла, љубави, бола и мрака и ноћи,
човјек не би био свјестан добра и радости
и среће, свјетлости и дана.*

Сав нагонски живот човјеков може се свести на два нагона:

– Нагон живота – *Ерос*, либидо као његова манифестација и љубав као носилац његовог осјећања и

– Нагон смрти – *Танатос*, агресивност као његова манифестација и мржњу као носилац његовог осјећања.

Ерос спаја – Танатос раздваја.

Танатос живо враћа у неживо.

Органско у неорганско.

Еросовом спајању космички пандан је *привлачење* центрипеталне космичке силе енергије.

Танатосовом раздвајању материје космички пандан је *ширење* *Космоса*, раздвајање материје – центрифугалне космичке силе енергије.

Док год траје сила гравитације, привлачења, постојаће живот јединке сваке живе врсте планете и Космоса.

Када, како наука тврди, још за хиљаду милијарди година престане ширење Космоса и престану центрифугалне силе Космоса, наступиће распад Космоса.

Настаће смрт Космоса.

Наступиће хаос поново.

А из насталог хаоса наступиће поново Велики Прасак, Big-Bang експлозија.

* Проф. др Тодор Баковић, Медицински факултет, Подгорица

Настаће Нови Свијет.
 Нови Космос.
 Ново Небо и Земља.
 Ново Царство Небеско.
 И тако укруг.
 Вјечно.
 Из Ништа Све.
 Из Свега Ништа.
 Космос и Хаос.
 А Ерос из живота Живот ствара.
 Из органскога – органско ствара.
 Из овоземнога, ограниченога и органскога органско у Живот Вјечни претвара.

Космос је настао, како досадашња наука тврди (Хабл, Анштајн, Лидерман), прије 13, 2 милијарди година.

А до сада је центрифугално ширење Космоса достигло 156 милијарди свјетлосних година (лабораторија Луна испод планине Цацо у Италији).

Синоним Еросу је Добро. Синоним Танатосу је Зло.

Све емоције могу се свести на двије: пријатна осјећања – Љубав и непријатна – Мржња. И Љубав и Мржња као емоције, дакле, воде поријекло из нагона.

Љубав из нагона живота – Ероса, а мржња из нагона смрти – Танатоса.

Мржња као атрибут нагона смрти, Танатоса, носилац је жеље за смрћу. Мржња према некоме је, дакле, подсвјесно, увијек жеља за његовом смрћу.

Дијалектичко јединство супротности Танатоса и Ероса даје динамизам вјечној борби добра и зла у човјеку и животу.

Основни принцип Космоса је дуалност.

И услов је вјечног кретања као основног принципа Вационе.

Модел универзума је дуалност, каже Јунг. Тај квалитет постоји и у индивидуама и у природи. Збивања повезана са животом и човјеком дешавају се у ритмичком и динамичком јединству двају комплементарних супротности. Осјећаја депресивности и оптимизма. Непрекидна међуигра супротних принципа прожима читаву егзистенцију.

Да наведемо само наш избор хијерархије девет антиномија:

- Космос и Хаос,
- Небо и Земља,
- Материја и Енергија,
- Дух и Тијело,
- Ерос и Танатос,

- Рај и Пакао,
- Дан и Ноћ,
- Анђео и Ђаво,
- Радост и Патња.

Само док су у јединству – у равнотежи, Танатос и Ерос дају динамизам животу и хармонију организму. Поремећај њихове равнотеже нарушава хармонију и нормални психодинамизам организма. Попут учења таоизма. Енергија Yin и Yang. Само док су у неодвојивости двије супротне енергије Yin и Yang представљају истинску животну цјелину – Јединство – Тао. Или, као што је говорио Хераклит о дијалектичкој хармонији јединства супротности у акцији, без чијег би сукобљавања нестало развитка, чија борба и јединство чине суштину живота.

Уз Хераклита, са самога врха пирамиде цивилизације, дијалектичко јединство супротности теоријски су и филозофски уобличили опет највећи умови новог доба Хегел и Маркс.

Количине Таноса и Ероса у човјеку, једнаке су, еквивалентне и комплементарне.

И иманентне су, унапријед су и од научно откривеног и религиозног Бога дате.

Урођене су.

Човјеку је унапријед дато, урођено, да буде једнако и добар и зао.

Кад су у равнотежи Танатос и Ерос или ако превлада Ерос, код човјека влада љубав, мирољубивост и жеља за добром, слогом, љубављу и јединством са другим људима.

Ако се равнотежа поремети тако да превлада Танатос, онда човјек постаје агресиван и зао. Танатос на сцени личности и његово осјећање Мржње са доминацијом Зла представља све оно што симболизује Сатана, Нечастиви, Антихрист, Демон Ђаво.

Сатану у женском лику симболизује Вјештица.

Фигуративно речено, тако стварно јесте.

Можда је у праву Сава Сремац када на тврдој логици каже да је Бог створио Ђавола да би се остварила супротност као једино мјерило шта је истина и шта је добро. У супротном, читав свијет би био или само добар или само грешан.¹

Постојање супротности добра и зла створило је Бога.

Постојање Ђавола и његове супротности Анђела створило је, дакле, Бога. То исто тврди и Кадвиново заиста крупно и круто теолошко учење о *йредесѣинацији*.

¹ Сава Сремац, *Свети изван шреће димензије*, Elit medica, Београд 2006.

Једни су унапријед и прије рођења одабрани а други унапријед одбачени.

Шта је добро а шта зло, шта је Космичка и Свебожја Правда и Морал а шта Гријех и Грешност створило је потребу за Богом као мјером и судијом.

Само је једна ствар од вриједности – Милост. Бог ради „на славу своју”.

Једне по Милости својој одабира а друге по правди осуђује.

И тако обезбјеђује нужност космичке дуалности.

Бог је Мјера и Судија.

Ето објашњења Сатане у ремек – дјелима свјетске литературе: Библији, Дантеовом *Паклу*, Милтоновом *Изјубљеном рају*, Хегеловом *Фаусту* и Његошевој *Лучи*.

Сав је свијет подијељен на мале, ситне Сатане и Анђеле. Само што се крупни примјеђују. Како су то велики умови цивилизације, они највећи, рано примијетили.

Мјера је у Центру Космоса као најважнија вриједност. То и Хераклит, први на врху пирамиде цивилизације, тврди.

Човјеково природно, урођено, од Бога му дато стање је равнотежа Танатоса и Ероса, што резултира божанственом смиреношћу човјека.

Нарушавање равнотеже у корист Танатоса дешава се или под утицајем спољашњих фактора или усљед непоштовања моралних норми или подлијегањем унутрашњим нагонима, као што проповиједају све религије, а нарочито источњачке, хиндуизам и будизам.

Религиозна мржња такорећи законито условљена мржња међу различитим монотеистичким религијама настаје психолошким механизмом „другости”, појавом другог. Подјела, одвајање себе од другог или појава другог извор је неизвјесности, стрепње, страха, мржње, конфликта и насиља према другој особи. Успоставља се однос „ја и други”. Нарочито ако се други јави у колективном виду. Друга раса, народ, вјера изазива мржњу према њима. Предмет мржње везује се за другог, за туђост, различитост. Постоји Друго. „Зао Други”. Непријатељска сатанизација другог представља аверзију, одијум и мржњу према колективној „другости” у колективну мржњу. Појављује се параноидна мржња (видјети даље), ксенофобија – страх од странаца и агресивност према њима. Психолошки, социјални и колективни чиниоци моделирају човјеково понашање, чак и када су теолошке основе тог понашања чисте, позване на морал, правду, суживот. Хомогенизација мржње групе једне религије, нажалост, хомогенизује и ону „другу”. Једна мржња изазива другу. Једно зло – омогућава друго.

Нажалост, свака идеологија, било вјерска или политичка носи у себи једну основну идеју *доминације над дружим*.

Ето објашњења вјерских нетрпељивости – сукоба!

Али не и оправдања.

Превладавање Танатоса код човјека резултира Злом.

Човјек постаје агресиван, пакостан, деструктиван.

Човјек мрзи.

Зло као литерарну тему наводимо у девет хијерархијски сврстаних хадских ужаса гротескних и стравичних коби.

– Кронос једе своју дјецу – шесторо – у Грчкој митологији.

– Медеја у љубомори из освете према мужу Јазону убија његова и своја два сина у Грчкој митологији и Еврипидовој трагедији.

– Едип убија оца Лаја у Грчкој митологији и Софоклевој трагедији.

– Седам плејада ћерки Атлантиде и Океаниде гину у тузи за својим оцем у Грчкој митологији а Зевс их претвара у звијезде које чине сазвјезђе Лашића.

– Иван Карамазов, по роману Достојевског, литерарно убија оца Фјодора.

– Дантеов пакао са девет кругова.

– Шекспирових 12 трагедија у 36 драма.

– *Рај и мир* Толстојев, *Тихи дон* и *Донские раскази* Шолохова и *Живи и мртви* Константина Симјонова у руској литератури.

Код нас:

– *Хајка* Лалићева и *Гројшуља* у Првом снијегу;

– *Јама* Ивана Горана Ковачића и *Људи са чејшири њрсиа* Миодрага Булатовића.

Зла и Танатоса се, дакле, човјек не може лишити. Не може га искорјенити, али га може држати под контролом.

Ако зло није могуће искорјенити – могуће је сузбијати га.

Љубав, Морал и Савјест су најмоћније оружје и борци против Танатоса.

Ако се дрво зла не може из коријена ишчупати, гране му се за утјеху кресати могу.

Да их само у тезама изнесемо.

Прво, на срећу, ту је и други из пара нагона – Ерос, а то значи све оно што људе повезује путем љубави, пријатељства, што се опире мржњи, рату и уништавању.

Када је енергија Еросове љубави толико снажна да може ублажити енергију Танатосове мржње, онда задобија значај и смисао аксиома народна и библијска – љуби и непријатеље своје.

Други лијек је човјекова способност идентификације – поистовјеђивања и саосјећања са својим ближњима.

Најзад, и треће, брана мржњи и агресивности јесте људски разум, макар он понекад и понекима представљао тек утопијску наду.

На плану индивидуе побјеђује Танатос, на плану врсте Ерос. Јединка умире, врста наставља да живи. Природно је да јединка умире, а не врста.

Уништавање врсте геноцид је.

Како на плану индивидуе преовладава Танатос – индивидуа умире, то привидно изгледа да је Танатос јачи, зло доминантно у животу човјека. У ствари, дефинитивно и на крају доминантан је Божански Ерос – врста наставља да живи. Врста и кроз њу човјек вјечни су.

Ако је ишта на овом свијету извјесно и дефинитивно, онда је то смрт. Смрћу човјек дефинитивно изравнава све рачуне на земљи, и према Богу и према људима. Сви народи свијета, па и они најпримитивнији, прехришћани, пагани, гајили су посебан однос према мртвацу.

Према мртвацу човјек се односи као према светињи – према свецу. Свеци и имају испијено, смирено, светачко лице мртваца.

Са колико побожног пијетета и тишине се односимо приликом ритуала сахране и изјаве саучешћа. И сви се поклонимо пред мртвацем као пред олтаром. И онај који се никада никоме поклатио није – поклати се мртвацу.

Из односа према мртвацу цијени се степен културе и цивилизације једног народа и види његова будућност. Тирански и садистички народи убрзо су нестајали са лица земље: Скити, Авари, Хуни.

АМБИВАЛЕНЦИЈА

А када се дијалектичка равнотежа јединства супротности Танатоса и Ероса наруши тако да се према истом објекту истовремено јаве и осјећања мржње и љубави, да се објекат истовремено и мрзи и воли – онда се ради о тако значајном психолошком механизму амбиваленције. Када, под спољашњим утицајима, дође до интрапсихичког амбивалентног раскола, онда се мржња мултиплицира тако да се и дотадашња осјећања љубави претворе у осјећања мржње – што већ постојећу мржњу дуплира, мултиплицира.

Амбиваленција се управо и дешава код крвних, етничких, идеолошких и вјерских сродника, оних који су некада живјели у љубави. Који су се некада вољели. Што некад већа љубав – то сада већа мржња.

Зато су тако кобни, крволоки и истребљујући ратови сродника – грађански, братоубилачки и вјерски ратови. Најсвјежији примјер су и у II свјетском рату на нашој територији и скорашњи бестијални босански.

РАТ

Као што психички може обољети појединац, индивидуа, тако у одређеним условима, нарочито у вријеме крупних друштвених кризних превирања изазваних спољашњим условима, може доћи до поремећаја колективне психологије масе, може обољети и маса – народ. И маса може под одређеним условима запасти у колективну апатију, депресију, страх па и параноју.

Параноја је закључивање са погрешног становишта. Умишљеност личности да је прогоњена од некога. Параноја настаје на психолошком механизму пројекције: своја осјећања мржње несвјесно пројектујемо и приписујемо другоме. Ономе према коме смо параноидни. Праћена је агресивношћу и мржњом према ономе од којег пријети умишљена опасност. А агресивност и мржња увијек су атрибути смрти.

Током посљедњег стољећа и по дешава се, нарочито у Европи, етничка хомогенизација народа са тежњом стварања националних држава. У таквим условима јавља се ксенофобија – страх од странца. Народ друге нације и вјере доживљава се као непријатељ од којег пријети опасност и осјећа параноидна мржња према њему.

Стварање, повећање и раширивање масовне мржње једног народа према другом врши актуелна идеологија, политика, власт или вођа, путем пропаганде.

Најмоћније оружје за инструментализацију мржње и агресивности од стране власти данас јесу средства јавног информисања, моћни мас-медији. Међу њима најмасовнија и најутицајнија је телевизија. Њено моћно психолошко дејство постиже се спојем ријечи и слике које скупа задобијају магијску моћ над човјеком, нарочито над масом. Јер маса је подложнија сугестији него појединац.

Прво, актуелна политика прогласи да сопственом народу пријети опасност од другог народа. Затим, покрене свој народ на отклањање опасности тиме што раширује мржњу и усмјерава практичну и конкретну агресивност према том народу.

Тако започиње рат.

Рат, најмоћнији, најмасовнији и надеструктивнији носилац мржње, животне и литерарне.

Анализа Добра и Зла у човјеку представља довољан разлог да се суочимо са једним од мрачнијих и паклених понора и поетске ведрине и љепоте душе човјекове.

Крупан разлог да се хидри погледа у очи.

Todor BAKOVIĆ

LOVE AND HATE IN THE HARMONY OF DIALECTICAL
UNIFORMITY OF ANTAGONISM

Summary

The whole human instinctive life can be dividend in two instincts:

- Life instinct – Eros, libido as its manifestation and love as a carrier of its feeling
- Death instinct – Tanatos, aggressiveness as its manifestation and hate as carrier of its feeling

Synonym of Eros is Goodness. Synonym of Tanatos is Evil.

Hate as an attribute of death instinct, Tanatos, is carrier of desire for death. Hate towards someone, is subconsciously always desire for its death.

Dialectical uniformity of antagonism of Tanatos and Eros gives dynamism to life and endless fight of Goodness and Evil in humans and life.

Only they are in the uniformity – harmony, Tanatos and Eros gives dynamism to life and harmony to organism.

Doses of Tanatos and Eros in humans are equal, equivalent and complementar.

They are also immanent, and given in advance.

When they are in harmony, humans are good.

When Tanatos and Eros are in harmony, or when Eros is dominant, the following prevails in humans: love, amicability, desire for goodness, harmony, love and union with other people.

If the harmony is disarranged, and Tanatos is dominant, then humans are aggressive and evil. Dominant are: hate, despite, shrewish and destructiveness.

If it is impossible to eradicate – it is possible to repress it.

Key words: *Love, hate, Tanatos, Eros, dialectic uniformity of antagonism*